

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**XITIFIKHETI XA LE HENHLA XA
RIXAKA**

GIREDI YA 10

XITSONGA RIRIMI RA LE KAYA (HL)

PAPILA RA 3 (P3)

SWITSHURIWA SWO TUMBULUXIWA

NKARHI: 3 WA TIAWARA

TIMARAKA: 100

Papila leri ri na 5 wa Tipheji.

SWITSUNDZUXO**PAPILA LERI RI AVANYISIWILE HI SWIYENGE SWA MUNE:**

XIYENGE XA A:	Switshuriwa swa switsalwana	(50)
XIYENGE XA B:	Switshuriwa swa switsalwambiko swo leha	(30)
XIYENGE XA C:	Switshuriwa swa switsalwambiko swo koma	(10)
XIYENGE XA D:	Switshuriwa swo tirhisa tindlelanyingi ta mbulavurisano	(10)

1. U languteriwa ku hlamula xivutiso **XIN'WE** eka xiyenge xin'wana ni xin'wana.
2. Sungula ku hlamula xivutiso xin'wana ni xin'wana eka pheji yintshwa u tlhela u nkhwantihata emakumu ka xiyenge xin'wana ni xin'wana.
3. Endla **nkunguhato** u nga si sungula ku tsala ntirho wa wena. Tirhisa pheji **yin'we** ntsena ku kombisa leswi u kunguhatiseke xiswona xitsalwana xa wena. Le henhla ka pheji leyi ku fanele ku tsariwa hi maletere lamakulu leswaku i NKUNGUHATO. U nga tirhisa mimepe yo hlengeleta miehleketo. Nkunguhato wu ta averiwa timaraka.
4. Tsala hi vurhon'wana (swi saseka no vonaka), u landzelela milawu leyi faneleke ya mapeletelo na mahikahatelo.
5. Vumba tinxaka to hambanahambana ta swivulwa hi ndlela leyi amukelekaka.
6. Landzelela swiletelo leswi andlariweke eka xivutiso xin'wana ni xin'wana.

XIYENGE XA A: SWITSHURIWA SWA SWITSALWANANA**XIVUTISO XA 1****Swiletelo:**

- Hlawula nhlokomhaka **yin'we** ntsena leyi u yi twisisaka swinene kutani u tsala xitsalwana hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla **nkunguhato** u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwana xa wena xi fanele ku va kwalomu ka **400-450** wa marito.

- 1.1 Ku landzelela ngopfu timhaka ta vunghana swi nga ku peta nhloko.
- 1.2 Ntlangu wa xibakele lowu ndzi nga ta ka ndzi nga wu rivali.
- 1.3 “Ku teka kumbe ku tekiwa a ka ha ri mhaka ya nkoka eka manguva lawa hi hanyaka eka wona”. Kombisa leswi wena u titwisaka xiswona ehenhla ka mhaka leyi.
- 1.4 Munhu loyi a ndzi tsakisaka loyi ndzi navelaka ku fana na yena.
- 1.5 Vanhu lava nga ni swirhalanganyi swa le mirini (xikombiso: mabofu, timbeveve ni van’wana lava nga ni swirhalanganyi swo karhi) va na byona vuswikoti byo endla timhaka ta nkoka leti nga pfunaka tiko. Hlamusela mhaka leyi, u nyika xikombiso hi leswi wena u swi vonisaka xiswona.
- 1.6 Xiyaxiya xifaniso lexi nga laha hansi, kutani u tsala xitsalwana u aneka vuxaka lebyi hi kombisiwaka byona hi muako ni vanhu lava vonakaka.

[50]

XIYENGE XA B: SWITSHURIWA SWA SWITSALWAMBIKO SWO LEHA**XIVUTISO XA 2****Swiletelo:**

- Hlawula nhlokomhaka **yin'we** ntsena leyi u yi twisisaka swinene kutani u tsala xitsalwambiko hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla **nkunguhato** u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwambiko xa wena xi fanele ku va kwalomu ka **180-200** wa marito.
- Sungula nhlamulo ya wena eka pheji yintshwa.

- 2.1 Makwenu u hetile tidyondzo takwe eyunivhesiti. Tsala mbulavulo lowu u nga ta wu nyika eka nkhuvo wo tlangela ku humelela ka yena.
- 2.2 Muzaya wa wena u ku tsalerile a ku tivisa leswaku u lava ku tidlaya, hikuva u tshikiwile hi munghana wa yena wa xisati kumbe wa xinuna. N'wi tsalele papila u n'wi khongotela.
- 2.3 U xwile exikolweni vhiki hinkwaro. Tsala n'wangulano exikarhi ka wena ni nhloko ya xikolo, siku u nga vuyela hi rona exikolweni.

[30]**XIYENGE XA C: SWITSHURIWA SWA SWITSALWAMBIKO SWO KOMA****XIVUTISO XA 3****Swiletelo:**

- Hlawula nhlokomhaka **yin'we** ntsena leyi u yi twisisaka swinene kutani u tsala xitsalwambiko hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla **nkunguhato** u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwambiko xa wena xi fanele ku va kwalomu ka **50-100** wa marito.

- 3.1 U muxavisi wa mimovha eka garaji yo karhi. Endla xinavetiso xa movha lowuntshwa lowu wa ha ku endliwaka.
- 3.2 U nhloko ya xikolo, boxa milawu leyi u navelaka leswaku vadyondzi va xikolo xa wena va lawuriwa hi yona. Milawu ya wena yi nga hundzi eka khume.
- 3.3 Kokwa wa wena wa vabya. Tsala khadi yo n'wi navelela mikateko.

[10]

XIYENGE XA D: SWITSHURIWA SWO TIRHISA TINDLELANYINGI TA MBULAVURISANO**XIVUTISO XA 4****Swiletelo:**

- Hlawula nhlokomhaka **yin'we** ntsena leyi u yi twisisaka swinene kutani u tsala xitshuriwa lexi faneleke hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhangha u endla **nkunguhato** u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwambiko xa wena xi fanele ku va kwalomu ka **50-100** wa marito.

4.1 Munghana wa wena u navela ku ku vhakela, kambe ndhawu leyi u tshamaka eka yona a nga yi tivi. N'wi nyike swiletelo ni swileriso swa leswi a nga ta fambisa xiswona.

4.2 Tsala imeyili u yi kongomisa eka nongonoko wa swa ta mintlangu u boxa leswi faneleke ku endliwa eka Xipano xa Rixaka lexi poyilaka tiko hi ku va xi nga ha tlangi kahle.

4.3 Maphorisa va le ku laveni ka munhu wo karhi loyi a dlayeke nsati ni vana va yena, kambe wena u twalerile ta lomu a tumbeleke kona. Tsala mahungu lama nga ta humesiwa eka "A hi lweni ni vugevenga" eka xiyenge xa vunhlori xa maphorisa.

[10]**NTSENGO WA TIMARAKA: 100**